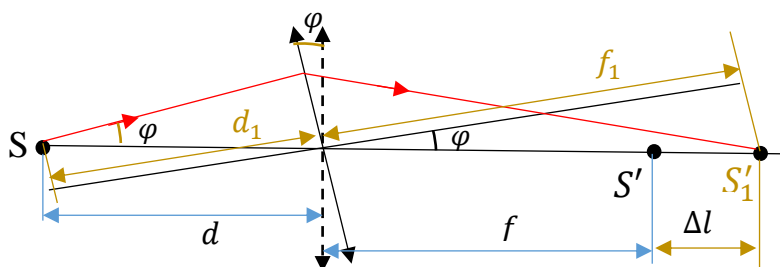

Завдання II етапу Всеукраїнської олімпіади з фізики
(2018-2019 навчальний рік)
10 клас

1. Точкове джерело світла S розташоване на відстані $d = 40$ см від збиральної лінзи на її головній оптичній осі. Оптична сила лінзи $D = 5$ дптр. Під час повороту лінзи на деякий кут φ відносно осі, яка проходить через оптичний центр лінзи та перпендикулярна до площини малюнка, зображення джерела змістилося на $\Delta l = 10$ см. Визначте кут повороту лінзи.

Розв'язок

Зобразимо хід променів через лінзу.

φ – кут повороту лінзи;

d – відстань від джерела до лінзи;

d_1 – відстань від джерела до лінзи після її повороту;

f – відстань від лінзи до зображення джерела S' ;

f_1 – відстань від лінзи до зображення джерела S'_1 після повороту лінзи.

Зображення джерела S' спочатку розташовано на головній оптичній осі лінзи на відстані f від лінзи. За формулою тонкої лінзи: $\frac{1}{d} + \frac{1}{f} = D$.

Звідси, $f = \frac{d}{Dd-1} = 0,4$ м.

При повороті лінзи на кут φ її головна оптична вісь також повертається на кут φ , а зображення S'_1 зміщується вздовж оптичної осі на Δl . Із малюнка видно, що $d_1 = d \cos \varphi$, $f_1 = (f + \Delta l) \cos \varphi$. Формул лінзи в даному випадку буде $\frac{1}{d_1} + \frac{1}{f_1} = D$.

Для кута φ знаходимо: $\cos \varphi = \frac{d+f+\Delta l}{Dd(f+\Delta l)} = 0,9 \rightarrow \varphi = \arccos 0,9$.

2. Кип'ятильник зроблено з резистора довжиною l , опір дуже малої частини якого дорівнює R . Його повільно зі швидкістю v занурюють вертикально на глибину h у стакан з водою так, що $h < l$. А потім з тією ж швидкістю витягують з води. Кип'ятильник включено в електричне коло з напругою U , теплоємність стакана з водою – C . Нехтуючи тепловими втратами та в'язкістю рідини, визначте зміну температури води в результаті такого нагрівання.

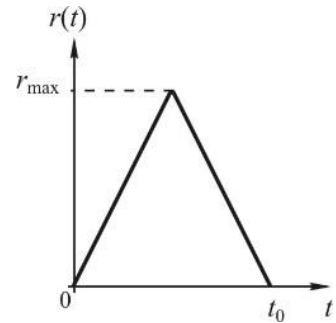
Розв'язок

За малий час τ кипятильник передає воді кількість теплоти $Q = I^2 r \tau$, де r – опір зануреної у воду частини кип'ятильника, який змінюється під час занурення, $I = \frac{U}{Rl}$ (1) – постійний струм у кип'ятильнику.

Побудуємо графік залежності опору зануреної у воду частини кип'ятильника від часу.

Кип'ятильник знаходиться у воді час $t_0 = \frac{2h}{v}$ (2).

Спочатку половину цього часу $\frac{t_0}{2}$, опір зануреної частини рівномірно зростає до $r_{max} = Rh$, а потім, протягом часу $\frac{t_0}{2}$ опір рівномірно зменшується до нуля. Графік залежності опору зануреної у воду частини кип'ятильника від часу подано на малюнку.

Із графіка можна розрахувати значення rt_0 як площу трикутника, обмежену графіком: $rt_0 = \frac{r_{max}t_0}{2} = \frac{Rht_0}{2}$.

Тоді повна кількість теплоти, яку отримала вода, дорівнює $Q = I^2 \frac{Rht_0}{2}$.

З урахуванням формул (1) та (2), $Q = \frac{U^2}{R^2 l^2} \cdot \frac{Rh}{2} \cdot \frac{2h}{v} = \frac{U^2 h^2}{R l^2 v}$.

Зміна температури води в результаті отримання такої кількості теплоти дорівнює $\Delta T = \frac{Q}{c} = \frac{U^2 h^2}{c R l^2 v}$.

3. Гепард помітив антилопу, яка бігла в напрямку від нього з швидкістю $v_A = 20 \frac{m}{c}$, та почав за нею полювання. Прискорюючись рівномірно, він за час $t_1 = 4$ с досягнув швидкості $v_r = 30 \frac{m}{c}$, з якою рухався ще $t_2 = 10$ с. Через цей час гепард відчув, що його тіло перегрілося, й закінчив переслідування антилопи з тим же за модулем прискоренням, що й на початку полювання. На якій мінімальній відстані S_{max} від антилопи повинен був знаходитися гепард, щоб спіймати антилопу?

Примітка. Із-за відсутності потових залоз на тілі та поганого відводу тепла через шкіру гепард не може розвивати максимальну швидкість (приблизно 110 км / год) протягом тривалого часу без небезпечного для його організму перегріву.

Розв'язок

Дивись задачу № 3 (11 клас)

4. Щоб бризки від велосипедних коліс не попадали на велосипедиста, над колесами велосипеда встановлюються щитки. Зобразіть схематично найменші розміри щитків, при яких бризки не можуть потрапити на велосипедиста.

Розв'язок

Траєкторія бризків - дотична до кола колеса. Тому розміри щитків обмежені дотичними до колес, проведеними до голови та до носків ніг велосипедиста.